

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-361-3-147>

SOME ISSUES OF REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF ENVIRONMENTAL PROTECTION IN UKRAINE

ДЕЯКІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Navolniev I.Yu.

*student (group 183-22-1m),
LLC “Technical university
“Metinvest polytechnic”,
Zaporizhzhia, Ukraine*

Навольнєв І.Ю.

*студент групи 183-22-1м,
ТОВ «Технічний університет
«Метінвест політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна*

Maksymova N.M.

*PhD (Engineering),
Associate Professor, LLC “Technical
university “Metinvest polytechnic”,
Zaporizhzhia, Ukraine*

Максимова Н.М.

*к.т.н., доцент,
ТОВ «Технічний університет
«Метінвест політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна*

Основою загальносвітової економічної системи – є виробництво. Процеси виробництва будь якого продукту безпосередньо або опосередковано пов’язані з використанням природніх ресурсів та впливом на екологічний стан довкілля. Перефразовуючи Закон збереження енергії в природі – будь який продукт (та послуга) не звідки не народжується, й в не куди не зникає. Відповідно: будь який вплив на екологічну систему призводить до відповідних змін на цю систему.

З початком індустріальної епохи економіки та розвитком промислових підприємств тиск на екологічну систему став набагато більшим. Відповідно, виникла потреба ретельного регулювання цього впливу на державному рівні, так як він значно почав значно змінювати умови життя, як окремо взятої громади, так і людства. У спробі вирішення цієї проблеми – один з найвпливовіших інструментів, який використовує держава – податки. Податкові важелі держави є потужним засобом впливу та регулювання, як окремих секторів економіки, так й її стану в цілому: або пригнічуючи, або, навпаки, даючи потужний поштовх для розвитку. Не є виключенням й екологічний напрямок. Згідно тлумаченню Європейської агенції довкілля, екологічні податки можуть бути в широкому плані визначені як «всі податки, база справляння яких надає специфічний негативний вплив на довкілля» [1].

За впливом держави, екологічні податки можна поділити умовно на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх можна віднести податки, які утримуються з імпортерів і того обсягу товарів, який завозиться на територію держави та обчислюється виходячи з порівняння місцевих стандартів впливу на довкілля при виробництві одиниці аналогічного товару та фактичним впливом на довкілля, яке було здійснено при виробництві імпортованого. Цей напрямок є досить інноваційним. До таких податків можна віднести Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM).

Внутрішній екологічний податок, відповідно до Податкового кодексу України – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що отримується з суб'єктів економічної діяльності, фактично розташованих на території цієї держави й по результатах їх господарської діяльності справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, зокрема радіоактивних.

Головна мета екологічних податків – є формування централізованих та децентралізованих фондів, задачею яких є поліпшення екологічного впливу ситуації, як в регіонах, так і в державі, в цілому.

Розглянемо що не так з українською системою екологічного впливу. Екологічне оподаткування суб'єктів господарською діяльності закріплено в розділі VIII «Екологічний податок» Податкового Кодексу України. Виходячи з правових норм закріплених в цьому Розділі, зокрема в п. 246-2 щодо ставок податку за розміщення відходів, визначаються класи небезпеки відходів, їх рівень небезпечності: I клас – надзвичайно небезпечні зі ставкою податку 1546,22 грн/т; II клас – високонебезпечні – 56,32 грн./т; III клас – помірно небезпечні – 14,12 грн./т; IV клас – малонебезпечні – 5,50 грн./т та малонебезпечні нетоксичні відходи гірничої промисловості – 0,54 грн./т. Треба відмітити одну особливість: за розміщення відходів на звалищах, які не забезпечують повного виключення забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів, ставки податку, зазначені у пунктах 246.1-246.3 вказаної статті, збільшуються у 3 рази. При цьому, у Податковому кодексі України та пов'язаних з ним нормативно-правових актах відсутнє визначення термінів, які характеризують рівень небезпечності відходів та порядок віднесення типів відходів до того чи іншого класу.

Виникає «правовий провал». Все тому, що на сьогоднішній час в одному з головних прикладних нормативних актів держави, який повинен регулювати та визначити правила поведінки з відходами – Закон України «Про управління відходами» (2320-IX від 20.06.2022 р.) – за рівнем небезпечності відходів визначено тільки два різновиди

відходів: відходи, що не є небезпечними; відходи, що є небезпечними – з прикладанням відповідного переліка властивостей, що роблять відходи небезпечними.

Нормами ДСанПіН 2.2.7.029-99, затвердженими Постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01.07.1999 № 29, дійсно був встановлений порядок визначення класу безпеки промислових відходів. Згідно вказаних Норм, відходи сфер виробництва і сфери споживання в залежності від фізичних, хімічних і біологічних характеристик всієї маси відходу або окремих його інгредієнтів й насправді поділялись на чотири класи безпеки: I-й клас – речовини (відходи) надзвичайно небезпечні; II-й клас – речовини (відходи) високо небезпечні; III-й клас – речовини (відходи) помірно небезпечні; IV-й клас – речовини (відходи) мало небезпечні. Окрім цього, була закріплена відповідна методика розрахунку класу безпеки промислових відходів. Однак, починаючи з 16.09.2014 р. ці норми були скасовані, нові прийняті не були.

На теперішній час тільки набуває розвитку гармонізація національних стандартів до стандартів ЄС, які визначають загальне встановлення класів безпеки шкідливих речовин. Все це призводить до того, різного роду колізій, зловживань, як з боку суб'єктів господарювання, так і з боку фіскальних служб. В кінці кінців, це призводить до судових чвар й витрачання ресурсів, які могли б піти на більш продуктивні процеси.

Розглянемо, один з таких прикладів: так, 17.02.2022 р. Перший апеляційний адміністративний суд розглянув апеляційну скаргу ГУ Державної податкової служби (ДПС) у Донецькій області на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 11 серпня 2021 р. у справі № 200/7905/20-а за позовом АТ ДТЕК ЖОВТНЕВА ЦЗФ до ГУ ДПС у Донецькій області про визнання протиправними та скасування податкових ряду повідомлень-рішень [2]. Сутність цього процесу полягало в тому, що представники ДПС збільшили в 3 рази ставку податку за розміщення відходів на звалищах й нарахували відповідну кількість платежу, аргументуючи це тим, що на вказаному звалищі не забезпечено повне виключення забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів.

В рамках цього процесу суд дійшов висновку, що відсутнє підтвердження фактів забруднення атмосферного повітря (змінення складу і властивостей атмосферного повітря в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища) та забруднення водних

об'єктів (надходження до водних об'єктів забруднюючих речовин, податковий орган протиправно дійшов висновку щодо розміщення позивачем відходів на звалищах, які не забезпечують повного виключення забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів.

Тобто, суд прийняв рішення щодо помилкової роботи органу ДПС.

Однак, саме головне, що цього суду, як саме й багатьох інших судів з аналогічних або суміжних питань не могло б й бути, як би державою було б повністю урегульовано питання екологічного оподаткування, керування відходами та чіткий алгоритм визначення – що є відходами, а що вторинною або суміжною сировиною.

Перелік використаних джерел

1. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії: монографія / Г.М. Білецька, М.В. Кармаліта, М.О. Куц та ін. К.: Алерта, 2012. 222 с.
2. Постанова Першого апеляційного адміністративного суду від 17.02.2022 р. у справі № 200/7905/20-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103398278> (дата звернення: 07.10.2023).